

Токарчук О. С.

*студентка 2-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

СУДОВА ПРОМОВА АДВОКАТА ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ В ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ПРАВІ

адвокат, який покликаний «захищати» і не вміє вербально, тобто словом, довести правоту своєї позиції, опиняється за межами цієї професії. в його руках — доля людини, яка може бути помилково звинувачена. і невміле володіння словом означає в даній ситуації безвідповідальність і непрофесіоналізм.

отже, однією з проблем теорії та практики процесуального права є розробка основ побудови переконливої судової промови і навчання цьому мистецтву юристів. Її актуальність визначається тим, що від переконливості промов сторін залежить ефективність судових дебатів, здатність юриста виконати своє основне завдання.

судова промова — це промова, звернена до суду та інших учасників судочинства і присутніх при розгляді кримінальної, цивільної, адміністративної справи, в якій містяться висновки щодо тієї чи іншої справи.

виступаючи в суді з промовою, адвокат підбиває підсумки не тільки судового розгляду справи, а й усієї своєї попередньої праці, аналізуючи докази, висловлюючи свою позицію у справі, міркування з питань, на які суду необхідно дати відповідь під час складання вироку, рішення, постанови, ухвали.

мова судового оратора має чітке цільове призначення — переконливо і вірогідно довести винність або невинність людини. це покладає на оратора велику відповідальність за зміст мови, за ті аргументи, якими він оперує тому висока мовна культура юридичного працівника — одна зі складових його професійної майстерності.

одна з причин непереконливості промов захисників у суді полягає у тому, що вони не надають належного значення ораторському мистецтву. Бувають випадки, коли суддя сидить і відверто позіхає від «дуже цікавого» процесу. На це звертав увагу ще р. Гарріс: «уміння говорити є обов'язком адвоката, і щоб удосконалитися в ньому, не слід шкодувати ні часу, ні праці. уміння говорити є за-

порукою успіху, і чим краще ви говорите, тим менше суперників виявиться навколо вас на вибраному поприщі».

слід зазначити, що у всі часи ораторів, які б досконало володіли мистецтвом мови, було не так багато, в тому числі серед адвокатів, прокурорів та представників інших професій. Невміння володіти ораторським мистецтвом є однією з ознак професійної неспроможності.

як зазначав а. Ф. коні, «в основі судового красномовства лежить необхідність доводити і переконувати, іншими словами, необхідність схилити слухачів до своєї думки».

для того щоб схилити слухачів до своєї думки, переконати в правильності і справедливості своєї позиції та доводів, на яких вона ґрунтується, мова повинна бути не тільки доказовою, але і переконливою за змістом і формою. мова юриста повинна відрізнятися насамперед багатством словникового запасу і словникової чистоти. Правильність мови — це дотримання норм сучасної рідної мови. Ненормативне, помилкове вживання окремих слів, словосполучень і цілих фраз характерне, як правило, для просторіччя. тому виступ, що містить багато ненормативних варіантів, сприймається як такий, що має примітивне забарвлення, а той, хто виступає, як оратор, що не володіє мистецтвом впливати на думки і почуття інших людей. обов'язкова умова словникової чистоти мови — правильна вимова і наголос. усна мова, як відомо, має звукову форму, і один із її показників — правильний наголос у слові.

Нарешті, судова промова залежить і від тембру, гучності, тону. Загальновизнано, що хрипкий, глухий голос спотворює сприйняття навіть сильних за змістом слів, а баритон або бас завжди пестять слух. Голос має бути достатньо гучним, щоб слова були добре чути в будь-якому кінці залу судового засідання. справедлива також думка, що тихі промови сприймаються багатьма як боязкі, як прояв невпевненості самого юриста.

впливає на сприйняття й ефективність судової промови і її темп. коли юрист говорить занадто швидко, то він стомлює слухачів через їхню напружену увагу за промовою. При цьому можливі випадки, коли деякі промовці «ковтають» закінчення слів і навіть речень, що утруднює розуміння мови. Повільний темп навіює нудьгу і найчастіше сприймається байдуже, а якщо такий темп поєднується з невиразністю промови, то різко знижується активність

слухачів, вони відвертаються і починають думати про своє.

у вступі потрібно прагнути досягти наступних цілей: викликати інтерес слухачів і оволодіти їх увагою, встановити зі слухачами психологічний контакт, розташувати до себе, завоювати довіру, психологічно підготувати їх до сприйняття змісту головної частини мови.

основна частина промови у суді будується з урахуванням позиції з питань, які підлягають вирішенню судом при постановленні вироку, рішення. особливо важливе значення має розробка наступних елементів основної частини судової промови: 1) виклад фактичних обставин вчинення розглянутого діяння (фабули справи); 2) аналіз і оцінка досліджених в суді доказів та їх джерел; 3) розбір юридичної сторони пред'явленого обвинувачення, претензій; 4) характеристика особистості підсудного (у кримінальних справах).

у висновку основна цільова установка направлена на те, щоб остаточно переконати слухачів, сформувані у них внутрішнє переконання в правильності і справедливості позиції оратора, його доводів, доказів.

На думку Цицерона, «... вся побудова переконливої судової промови заснована на трьох речах: довести правоту того, кого ми захищаємо; «схилити» до себе тих, перед ким виступаємо; направити їх думки в потрібну для справи сторону».

Не варто забувати, що мова представника в суді забезпечує ефективний вплив тільки тоді, коли вона вимовляється не «з папірця», а живо, вільно, експромтом.

і, звичайно ж, намагайтеся висловлювати свої думки ясно, коротко і просто.